

Η Αρετή θέλει τόλμη και η τόλμη θέλει Αρετή

Γράφει
Ο Ευάγγελος Μαυρογόνatos

Δεν ιδρώνει σήμερα ο άνθρωπος για να φτάσει σε ένα επίπεδο τελείωσης, αυτόν της Αρετής.

«ΑΡΕΤΗΣ ΟΙΚΕΙΟΝ ΚΑΚΙΑΣ ΑΛΛΟΤΡΙΟΝ». «Να αισθάνεσαι οικειότητα προς την αρετή και ξένος προς την κακία». (Κλεόβουλος ο Λίνδιος).

Ο δρόμος της Αρετής είναι δύσκολος, στενός, δύσβατος και με άσχημες εκπλήξεις στο διάβα της. Όταν όμως διαβείς τον δρόμο της και δεν δειλιάσεις, τότε αυτή θα σε φωτίζει σε όλη σου την υπόλοιπη ζωή.

Η αρετή είναι μια εμπόλεμη κατάσταση. Για να ζούμε ενάρετα, πρέπει να παλεύουμε διαρκώς με τον εαυτό μας, διότι όπως πριν από χιλιάδες χρόνια είπε ο Δημόκριτος: «ΤΟ ΝΙΚΑΝ ΕΑΥΤΩΝ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΝΙΚΩΝ ΠΡΩΤΗ ΤΕ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΗ ΕΣΤΙ», που σημαίνει το ότι το να επιβαλλόμαστε του εαυτού μας είναι η πρώτη και άριστη νίκη....., εξάλλου όπως εύστοχα αναφέρει ο Ησίοδος: «ΑΡΕΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΟΙΘΕ ΙΔΡΩΤΑ ΘΕΟΙ ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΘΗΚΑΝ» δηλαδή μπροστά στην αρετή οι αθάνατοι θεοί έβαλαν τον ιδρώτα.

Επίσης από τον ύμνο του Αριστοτέλη, στα Στάγειρα, «περί Αρετής» διαβάζουμε:

«Ω Αρετή, αντικείμενο των μόχθων του ανθρωπίνου γένους, ωραιότατο θήραμα του ανθρωπίνου βίου, προς χάριν σου κι αυτό το θάνατο θεωρούν ζηλευτή τύχη οι Έλληνες και τον πιο σκληρό κι αδιάκοπο μόχθο». «Ω αρετή, τόση αγάπη ξέρεις να εμπνέεις αγάπη αθάνατη και ανώτερη από το χρυσό κι απ' τους γονείς κι απ' τον ξεκούραστο ακόμη ύπνο. Για σένα αρετή ο υιός του Δία Ηρακλής υπέφερε μύρια κακά για να σε κατακτήσει».

Ποια η συσχέτιση της ηθικής και της πολιτικής θεωρίας του Αριστοτέλη, όσον αφορά την έννοια της αρετής;

Ο φιλόσοφος ορίζει την αρετή ως εξής. «Εστιν άρα η αρετή έξις προαιρετική εν μεσότητι ουσιαστική προς ημάς, ωρισμένη λόγω και ω αν ο φρόνιμος ορίσειεν».

Η ηθική αρετή είναι, δηλαδή, μια έξη της ψυχής σχετική με την εκλογή, βρισκόμενη στο μέσο και προσδιορίζεται από το λόγο και τον τρόπο που ο φρόνιμος θα μπορούσε να ορίσει.

Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιώντας τη λέξη «έξη» δηλώνει τη συνήθεια, την άσκηση της ψυχής προς το καλό. Ο άνθρωπος θα μπορέσει να θεωρηθεί ενάρετος μέσα από την πράξη που μαρτυρεί την ηθικότητά του. Ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα μέσα του να δεχτεί τις αρετές, αλλά τελειοποιείται με τον εθισμό. Έχει τη δυνατότητα να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του με βάση κάποιες ηθικές αρχές, να βελτιώσει τον χαρακτήρα του με τη συνήθεια και να οδηγηθεί στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Επίσης ο Διογένης Λαέρτιος αναφέρει:

«Το να ζει κανείς ενάρετα σημαίνει να ακολουθεί την πορεία της φύσης, (...) γιατί η ατομική μας ύπαρξη είναι τμήμα ολόκληρου του σύμπαντος. Για αυτό μπορεί να ορισθεί ως σκοπός της ζωής του ανθρώπου το να ζει σύμφωνα με τη φύση ή με άλλα λόγια σύμφωνα με τη δική του ανθρώπινη φύση καθώς επίσης το να ζει σε συμφωνία με τη βαθύτερη φύση του σύμπαντος, το να ζει μια τέτοια ζωή ώστε να μην κάνει στιδήποτε που απαγορεύεται από τον κοινό νόμο δηλαδή τον Ορθό Λόγο, ο οποίος διαπερνά όλα τα όντα (...). Και είναι αυτό το οποίο συνθέτει την αρετή του ευτυχισμένου ανθρώπου και κάνει τη ζωή του να κυλάει όμορφα, το να ενεργεί κατά τρόπο που συμβάλει στην εναρμόνιση του πνεύματος του με τη βούληση Εκείνου που κυβερνά το σύμπαν. (...) Και αρετή είναι η αρμονική προδιάθεση την οποία μπορεί κανείς να επιλέξει να ακολουθήσει, επειδή έχει αξία από μόνη της, όχι επειδή ελπίζει σε κάτι ή επειδή φοβάται ή επειδή έχει κάποιο άλλο εξωτερικό κίνητρο. Επιπλέον η ευτυχία βρίσκεται στην αρετή, γιατί η αρετή είναι η νοητική κατάσταση η οποία τείνει να κάνει τη ζωή αρμονική. Όταν ένα λογικό όν είναι διεστραμμένο, αυτό οφείλεται στο ότι το παραπλανούν εξωτερικές επιδιώξεις (φιλοδοξίες, πάθη) ή ενίοτε στο ότι το επηρεάζουν οι συναναστροφές του. Γιατί η φύση κατ' αρχή δεν είναι ποτέ διεστραμμένη».

Από τους Λόγους του Μεγάλου Βασιλείου διαβάζουμε ένα ακριβές (πολυτονικό) απόσπασμα περί Αρετής:

« (...) Στην άλλη ζωή, θα φθάσουμε με την αρετή. Την αρετή, πού εξύμνησαν κι οι ποιητές κι οι πεζογράφοι, άλλα πιά πολὺ οἱ φιλόσοφοι. Ἔτσι, μεγαλύτερη προσοχή πρέπει νὰ δώσουμε στὰ συγγράμματα αὐτῶν τῶν τελευταίων(...) (...) Ο σοφιστὴς Πρόδικος, ὁ Κεῖος, ἐκφράζεται παρόμοια κάπου στὰ συγγράμματά του, φιλοσοφώντας γύρω ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία. Ἄς δώσουμε, λοιπόν, καὶ σ' αὐτὸν προσοχή, διότι εἶναι ἀξιόλογος ἄνθρωπος. Διηγεῖται τὰ ἐξῆς, ἀπὸ ὅσο θυμᾶμαι, διότι δὲν ἔχω ἀποστηθισμένο τὸν λόγο του, πού εἶναι πεζὸς κι ὄχι σὲ στίχους. Ὅταν ὁ Ἡρακλῆς ἦταν ἀκόμα πολὺ νέος, σχεδὸν τῆς ἡλικίας σας, σκεφτόταν ποιὸν δρόμο νὰ πάρει, τὸν κοπιαστικὸ τῆς ἀρετῆς ἢ τὸν πολὺ εὐκόλο. Τὸν σίμωσαν, λοιπόν, δυὸ γυναῖκες, ἡ Ἀρετὴ κι ἡ Κακία. Ἡ διαφορὰ τους φάνηκε εὐθύς, μετὰ τὴν ἐξωτερικὴ τους ἐμφάνιση, πρὶν ἀκόμα ἀρθρώσουν λέξι. Ἡ μιὰ ἦταν στολισμένη φανταχτερὰ ἀπὸ τὴν κομμωτικὴ τέχνη, σὰν καλλονή, ἀλλὰ μετὰ πλαδαρὲς σάρκες ἐξ αἰτίας τῆς τρυφηλῆς ζωῆς, κι ἀπὸ πίσω τῆς ἔρχονταν ὅλα τὰ πάθη τῆς ἡδονῆς. Τὰ ἔδειχνε ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ συνόδευε μετὰ πολλὰς ὑποσχέσεις, προσπαθώντας νὰ τραβήξει πρὸς τὸ μέρος τῆς τὸν Ἡρακλῆ. Ἡ ἄλλη ἦταν ἰσχνή, ἀτημέλητη, μετὰ σοβαρὸ βλέμμα κι ἔλεγε πράγματα ἐντελῶς διαφορετικά. Δὲν ὑποσχόταν τίποτε τὸ ἀναπαυτικὸ καὶ τὸ εὐχάριστο. Ὑποσχόταν μονάχα χίλιους δυὸ κόπους κι ἰδρώτα καὶ κινδύνους παντοῦ, σὲ στεριὰς καὶ θάλασσες. Καὶ τὸ βραβεῖο, γιὰ ὅλα αὐτὰ, θὰ ἦταν νὰ γίνῃ ὁ Ἡρακλῆς θεὸς - ἔλεγε ὁ Πρόδικος. Κι ὅπως ξέρετε, ὁ Ἡρακλῆς, στὸ τέλος αὐτὴν ἀκολούθησε». Ἀς δούμε ὁμως μερικὲς βασικὲς Αρετές: ἀγάπη, συγχώρεση, δικαιοσύνη, προσαρμοστικότητα, κατανόηση.

Και οἱ Αρετές που πηγάζουν ἀπὸ τις βασικὲς ἀρετές: Ὅπως φιλαλληλία, αλληλοβοήθεια, τόλμη, ἐπιμονή, σωφροσύνη, φιλελευθερία, Δημοκρατικὴ σκέψη, μέτρο στην σκέψη καὶ τὴν πράξη, ἐγκράτεια, φιλοπατρία, ευγένεια, ομόνοια, φιλοτεχνία, οργάνωση, τακτικότητα, εὐθύτητα, τιμιότητα, υπομονή, ἐπιμέλεια, ευγενὴς ἀμίλλα, φιλομάθεια, καλοπροαίρεση, καλοπιστία, δημιουργικὴ ἐπιφυλακτικότητα, κριτικὴ σκέψη,

μετριοπάθεια, ολιγάρκεια, αυτάρκεια, ειλικρίνεια, σωφροσύνη, ολιγολογία, ομοθυμία, ειρηνική διάθεση, διαλλακτικότητα κ.α.

Να πιστεύουμε όπου θέλουμε, να πράττουμε ό,τι θέλουμε, όμως με Αρετή, και θα γίνουμε ένα με το Θείο. Γιατί η Αρετή είναι ασφαλής δρόμος της αγάπης του σύμπαντος στον άνθρωπο. Είναι ο Λόγος του Ένα.

Αυτός που υπηρετεί την Αρετή υπηρετεί τον Θείο Λόγο υπηρετεί τον Ένα. Να ξέρουμε δε, ότι μόνον η Αρετή σώζει τον άνθρωπο και ο άνθρωπος σώζεται δια μέσου αυτής.

Αλλά και ο κάθε άνθρωπος μέσα στον επίγειο κόσμο, μέσα στην κοινωνία, μέσα στην οικογένεια, είναι ένα, δηλαδή μια μονάδα, γιατί γεννιέται ως μονάδα, ζει ως μονάδα και αποβιώνει ως μονάδα. Συνεπώς δεν υπάρχει δικαιολογία, ότι δεν μπορώ να είμαι η εξαίρεση, αλλά δεν θέλω. Ουσιαστικά δεν τολμά να κάνει υπέρβαση του κόσμου και κυρίως του εαυτού του και ακολουθεί την μάζα. **Για να αποκτήσεις στην ζωή σου την Αρετή θέλει τόλμη και η τόλμη θέλει Αρετή.**

Δυστυχώς σήμερα, η έννοια της Αρετής, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, έχει αλλοιωθεί, έχει επηρεαστεί, όπως και τόσα άλλα στη ζωή μας, που δύσκολα την συναντάς.

Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει επιλέξει τον εύκολο δρόμο, τον φαρδύ, τον χωρίς εμπόδια, αυτόν της ευμάρειας, της καλοπέρασης, του εύκολου χρηματισμού, της τεχνολογικής εξέλιξης, που αυξάνεται συνεχώς με γεωμετρική πρόοδο και τον έχει οδηγήσει στην αγωνία, στο άγχος και στην κατάθλιψη, αντί να τον διευκολύνει στη ζωή του και να του προσφέρει σωματική και πνευματική ξεκούραση. Δεν ιδρώνει σήμερα ο άνθρωπος για να φτάσει σε ένα επίπεδο τελειώσης, αυτόν της Αρετής. Για το μόνο που ιδρώνει (;) και αγωνιά είναι γιατί δεν μπορεί να καλύψει τις απύθμενες υλικές του ανάγκες.

Για τη σημερινή κατάσταση της Χώρας μας, αλλά και παγκοσμίως, ευθύνεται η έλλειψη της Αρετής και η αντικατάστασής της με την ευδαιμονία. Και όπως μας λέει ο Σωκράτης: «Η ευδαιμονία είναι μια αρετή για την οποία δεν μεταμελείται κανείς».

Ας εγκαταλείψουμε λοιπόν τον καταστρεπτικό δρόμο της ευδαιμονίας και ας ακολουθήσουμε τον πραγματικό δρόμο της Αρετής.

Θα κλείσω με τα λόγια του ποιητή Ησίοδου: «Στον δρόμο της Αρετής οι θεοί έβαλαν από την αρχή του, τον ιδρώτα. Δρόμος στενός και ανηφορικός και δύσβατος φέρει σ' αυτήν σαν ξεκινάς. Όταν όμως αξιωθείς και φθάσεις στο άκρο, εύκολος είναι έπειτα, αν κι έχει πάντα κόπους».